

ПРОПАСТ ЛАЂЕ ДЕЛИГРАД .

Када неумитна војна крене, током рата на бојиштима не пропада само – како се то данас каже – жива сила, него и направе које је људски ум направио у мирнодопске потребе, а које су за свог постојања биле необично познате и од људи поштоване. Тако се догодило и са *Делиградом*.

Кобилица ове славне лађе је изгледа положена у Француској за потребе Италије 1836, и поринута под именом *Пијаћенца (Piacenza)*, као речни реморкер на реци По ($l = 58 \text{ m}$, $w = 7,10 \text{ m}$, $h = 3,20 \text{ m}$; мотор од 450 ks, носивост 650 t и 4 дрварице укупне носивости 200 t; могла је да тегли још 8 баржи носивости 120-150 t). Због године изградње спада у прву групу најстаријих европских, речних парњака.

Царски Руси је купују 1853. године. У то доба док још није постала наша њоме је више пута пловио Дунавом до *Царствујушичег града Вијене* (Беч) и назад и наш кнез Милош Обреновић I, о чему су наши најстарији лађари често приповедали и показивали на бродски астал и столицу где би стари кнез обично седео или обедовао.

На предлог кнеза Михаила Обреновића III, честитог сина кнеза Милоша, 9. VII 1862. (по старом календару), ту лађу је купила Кнежевина Србија и била понос нашег почетног паробродарства. Исте те године лађа добија наше ново име *Делиград*. Када је вештом дипломатијом кнеза Михаила дошло до дефинитивне предаје кључева градова, 6. IV 1867. (по ст. кал), турски су низами (стајаћа војска) *Делиградом* пребачени у Турску Царевину, што је био повод да Чика-Љуба Ненадовић (1826-1895), син Проте-Матеје, напише познату песму "Делиград". Поред ретких цивилних потреба, коришћена је првенствено и као војна ратна лађа за превоз српске војске, опреме и рањеника (тада је била наоружана палубном, лаком артиљеријом), у Српско-турском рату 1876-1878.

Нешто више од две деценије ова лађа је била првенствено коришћена у српској војсци, да би 1889, *Делиград* прешао дефинитивно из Министарства војног у Министарство привреде, постајући тако наша прва цивилна лађа. Први наш заповедник *Делиграда*, био је капетан Божо Радоничић из Доброте (Бока). Следећи је био капетан Александар Познановић из Херцег-Новог (Бока). Трећи је био капетан Марко Ђурић из Сент-Андреје (Мађарска), који је пловио пола века и пред пензионисање, 26. III 1890. год, предао дужност капетану Божидару Ђаји, који заједно са контролором Николићем израђује план рада лађе и правилник о дужностима чланова посаде. Он је, такође, предложио *I Српском паробродарском друштву*, које је тада било у оснивању, да се дотадашњи реморкер преиначи.

После темељног преуређења, када је уграђен нов јачи и савременији мотор, у бродоградилшту у Линцу, 1895, лађа постаје путнички, скоро салонски, савремени пароброд. За своја залагања, капетан Божа Ђаја је одликован Орденом Таковскога Крста V реда, 1896. год. С њим је одликован, истим орденом, али III степена, и његов предпостављени, Димитрије Ђирковић, председник поменутог *Паробродарског друштва*. – По акту од 31. X 1896. год.

Нешто после Видовданског атентата у Сарајеву 1914. и ултиматума, када је Аустро-Угарска Монархија отворено показала своју праву страну, *I Српско паробродарско друштво* у намери да сачува цео свој лађарски парк (12 бродова и 53 барже) брзо шаље, 13. јула (по ст. кал.), до мирнијих вода тј. да низводно дођу до Кладова до границе са Румунијом. Пловило се углавном у групама од по три лађе, не рачунајући барже. Аустро-Угарска је увелико предпостављала какав ће бити српски потез и стога, два дана пре саме објаве рата Србији, прелазе у дејство желећи да присвоје српско речно бродовље да би тако још више појачали, као први ратни плен, своју трговачку флоту. Покушали су на превару да их заробе, говорећи им да је „неопходна контрола“ – варка која је само с почетка упалила...

Делиград, који је тада био под командом капетана Стеве Јовановића, чинио је другу групу наших лађа са *Шумадијом* и реморкером *Крајина*. Дошавши до Старе Молдаве (румунски део Ђердапа), 13. VII 1914, ради „прегледа“, целе три посаде биле су заробљене и послате у заробљеништво. Оне су одмах биле замењене оближњим Угарским морнарима. Српски морнари су сувише касно схватили о каквом је „прегледу“ реч, тако да их је непријатељ омео у покушају потапања својих лађа и неколико баржи.

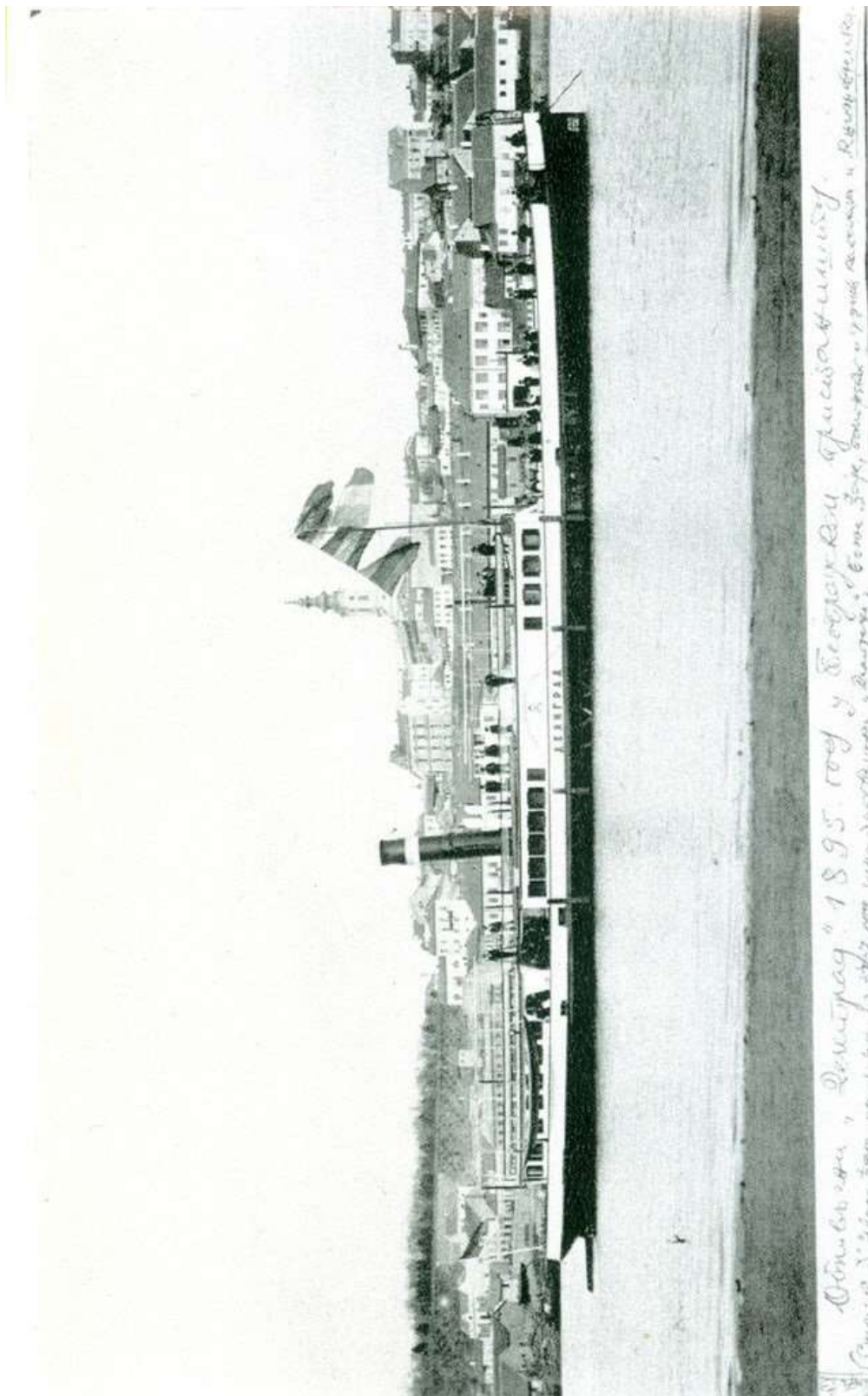
Међутим, српска артиљерија ускоро дознаје да су наше заробљене лађе, заједно са још једним делом непријатељског бродовља скривено укотвљене недалеко од Бабакаја. Врховна команда наређује да се изврши одмазда. Истог дана Командант Браничевског одреда, пуковник Васић, рапортира Врховној команди, 5. VIII 1914, да су наши артиљерци погодили *Делиград*, који ту потону, заједно са свим укотвљеним лађама (аустро-угарским и нашим), којих уопште није било мало.

Оштећење *Делиграда* није било велико тако да га Мађари извуку и одшлепују, 26. X 1917. године, до Будим-Пеште, оспособивши га поново за пловидбу. Био је смештен, 23. XI 1917, у зимовнику Лађмањош. Зима је те године била изузетно јака због чега су многа стара дрвета као од шале уздуж пуцала, тако да је чак и у поменутом зимовнику од јаког леда дошло до прскања, мрвљења и потапања многих лађа и баржи. Међу њима била је и наша лађа *Делиград*...

Нешто по свршетку рата, када се дно зимовника морало чистило, Мађари су понудили да нам врате назад *Делиград*. Нове власти Краљевства СХС нису имале разумевања, нити жеље да вредну и необично славну олупину приме, јер би, када су све срачунали, оправка била доста скупа, тако да су је бивши окупациони власници извукли на обалу, исекли и претопили. Очигледно, када је почео Велики рат, стари пароброд уопште није имао среће! Постоји још податак да су у свечаној сали *I Српског паробродарског друштва*, све до избијања II Светског рата, били изложени првобитно кормило и звоно лађе *Делиград*, који су замењени 1895. у Линцу. Међутим, од ослобођења 1945. године овим нашим бродским реликвијама губи се сваки траг...

Коста Ђ. Кнежевић

(*Политика*, 15. и 16. IV 2017, субота/недеља, бр. 37.151, год. СХIV, стр. 12,
»100 година од Великог рата«; текст је мало скраћен и објављен).

»Делиград« на савском кеју, 1895, када се вратио са ремонта у Линцу.
Снимак капетана Боже Ђаје, а доње податке дописао проф. Иван Б. Ђаја.

КОМЕНТАРИ БЛИЖЊИХ

Šime O. (15. IV 2017)

Баш си ме пријатно изненадио да и Тебе занимају и наши стари бродови... Кратко, јасно и сажети – само тако и настави даље!..

A.E.G. (17. IV 2017)

Занимљив Ти је текст, погледала сам га...

Lida B. (18. IV 2017)

...Kuckam Ti s telefona na kome ne mogu da otvorim tekst. Sutra ujutru ću ga na miru izčitati. Radujem se unapred, jer Ti je do sada svaka priča bila odlična. Pozdrav... Kao što sam i mislila: kratko, jasno, zanimljivo i na Tvoj način rečeno...

Ivanka M. (18. IV 2017)

...Необично ми је мило да сте ми послали ову Вашу дивну причу о нашем броду *»Делиград«*. Ви сте на фасцинантан начин испричали целу занимљиву историју овог брода!.. Хвала Вам најлепше на овим Вашим дивним причама о значајним, а нажалост често заборављеним личностима! Све су невероватно занимљиве, као и историјат нашег познатог речног брода *»Делиград«*. Трећа прича о трагичној смрти академика Туромана ми је била веома интересантна и потресна због тако тужног краја његовог живота... Потпуно су у праву сви потписници коментара уз овај Ваш чланак када кажу да сте Ви прави хроничар историје Београда и да би све ове приче требало да уђу у текст Ваше нове књиге! Ви пишете посебним и непоновљивим стилем писања, а то је посебна вредност Ваших чланака уз обиље занимљивих података до којих сте само Ви успели да дођете после темељних истраживања и да уобличите у дивну надахнуту причу о тој личности!..

Dule K. (19. IV 2017)

Диван текст. Заслужује да га понудите *»Наутичком магазину«*. Има ли неких фотографија *»Делеиграда«*?..

Kolo S. (19. IV 2017)

Прочитао сам Твоју причу о *»Делиграду«*. Свиђа ми се Твој стил. За свакога по нешто. Има историје и технике, људи и догађаја. Просто је невероватно како је тако пуно испричано са тако мало словних знакова.

Maја N. (20. IV 2017)

...Неке сам чланке већ читала у *»Политици«* али свакако хвала Вам. Сви су лепо написани и занимљиви. Сачуваћу их на компјутеру. Поздрав Маја.

КОМЕНТАРИ ЧИТАЛАЦА ПОЛИТИКЕ ONLINE